

General-potpukovnik
SLOBODAN ALAGIĆ

Pripadnici ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane su spremni da izvrše svaki zadatak u odbrani naše domovine

U ovoj godini obeležavamo četrdeseti rođendan našeg ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane. Dvadeset prvog maja navršavaju se četiri decenije od prvih letova partizanskih pilota Franje Kluza i Rudija Čajeveca. U tom periodu, uporedo sa jačanjem svih komponenata opštenarodne odbrane, Ratno vazduhoplovstvo je izraslo u snažan vid oružanih snaga naše socijalističke samoupravne zajednice, ravnopravnih naroda i narodnosti Jugoslavije. Pređeni put od akcija prvih partizanskih aviona do danas, kada imamo borbeno snažno i savremeno Ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušnu odbranu, nije bio nimalo lak ni jednostavan. Na tom putu, posebno u toku narodnooslobodilačkog rata, trebalo je savladivati veoma složene materijalno-tehničke i kadrovske teškoće. Stvaranje partizanske avijacije, a pri kraju rata i avijacije NOV i POJ, predstavlja jedinstven primer i značajnu strategijsku pobedu našeg narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije.

Pojava prvih partizanskih aviona i pilota Franje Kluza i Rudija Čajeveca u NOR-u, maja 1942, u vreme kada su sile Osovine bile na vrhuncu moći i u ofanzivi na svim frontovima, ima mnogo širi značaj od simboličnog označavanja stvaranja Ratnog vazduhoplovstva. To je jedinstven primer dejstva avijacije na strani oslobodilačkih snaga u uslovima partizanskog ratovanja.

Dejstva prvih partizanskih aviona i pilota bila su kratka i po efektu skromna, ali moralno-politički izuzetno značajna. Vest da

imamo avione brzo se pročula u mnogim partizanskim jedinicama širom naše zemlje i snažno je delovala na jačanje borbenog morala i oslonca na sopstvene snage. Istovremeno, ta vest je unela nespo-kojstvo i paniku u redove okupatora i domaćih izdajnika.

Nešto bolji uslovi za formiranje avijacije NOVJ stvoreni su tek posle kapitulacije fašističke Italije. U tom periodu, na nekoliko oslobođenih aerodroma, naši borci su zaplenili više neprijateljskih aviona i druge tehnike. Snažan razvoj narodnooslobodilačke borbe, velike pobeđe na Neretvi i Sutjesci i sve veća afirmacija NOB-e kod saveznika, stvorili su uslove da maršal Tito u svom istorijskom govoru na Drugom zasedanju AVNOJ-a u Jajcu, kaže i ovo:

»Razumije se, nama je danas potrebno teško savremeno naoružanje kao što su tenkovi i avioni. U tom pravcu Vrhovni štab NOV i POJ preduzeo je izvjesne korake kod saveznika... Vrhovni štab postavio je pitanje isporučivanja našoj vojsci teškog savremenog naoružanja — tenkova, avijacije i drugog, kao i stvaranje avionske i pomorske baze u Italiji.«

Polazeći od tako povoljnih unutrašnjih i spoljnih prilika, Vrhovni štab NOV i POJ doneo je odluku da se pristupi stvaranju Ratnog vazduhoplovstva. Za realizaciju te odluke preduzeto je više mera od kojih su najvažnije: formiranje Vazduhoplovnog odeljenja Vrhovnog štaba, formiranje 1. vazduhoplovne baze u Livnu, upućivanje poziva vazduhoplovcima, vođenje pregovora sa saveznicima o dodeli aviona i druge vazduhoplovne tehnike, opreme i naoružanja.

Formiranjem 1. vazduhoplovne baze i izgradnjom aerodroma utire se put ka stvaranju prvih borbenih avijacijskih jedinica. S pravom se može reći da je bilo veoma teško održavati u ispravnom stanju heterogenu avijaciju od preko 12 tipova aviona u NOR-u, kada je nedostajalo alata, rezervnih delova, goriva i maziva. To je bio pravi podvig koji su mogli učiniti samo Titovi vazduhoplovci, borci i komunisti očeličeni u proslavljenim partizanskim jurišima, svesni da se bore za novo, slobodno i humano društvo.

Na osnovu naređenja Vrhovnog štaba i poziva preko Radio-stanice »Slobodna Jugoslavija«, otpočelo je prikupljanje vazduhoplovaca. Ubrzo se u Livnu okupilo 60 avijatičara od kojih su 20 bili piloti. Na osnovu sporazuma Vrhovnog štaba sa saveznicima o formiranju prvih avijacijskih jedinica, 1. vazduhoplovna baza početkom januara 1944. stiže u Savaletti u Italiji. Tu je formiran štab vazduhoplovnih škola, izvršeno prikupljanje preko 220 naših vazduhoplovaca i otpočela priprema za dalje školovanje. Pošto je Vrhovni štab sklopio sporazum o formiranju i obuci avijacijskih jedinica NOVJ u sastavu RAF-a, na aerodromu Benina 22. aprila formirana

je 1. lovačka eskadrila, naoružana sa 16 lovačkih aviona, a 2. eskadrila 1. jula, sa istim brojem aviona, i odmah se pristupilo njihovom osposobljavanju za borbena dejstva. Posle vrlo uspešne obuke, 1. eskadrila počinje sa borbenim dejstvima već od 18. avgusta 1944, a 2. od 13. oktobra. Obe eskadrile su dejstvovala isključivo nad jugoslovenskom teritorijom.

Na aerodromu Zalužani kod Banjaluke 21. septembra 1944. formirana je eskadrila 5. korpusa NOVJ naoružana avionima ote- tim od neprijatelja. Kasnije, avijacija vrši borbena dejstva i sa partizanskog aerodroma na ostrvu Visu. Drug Tito je 2. septembra 1944. izvršio smotru ljudstva i aviona 1. eskadrile NOVJ na Visu, a u pozdravnoj poruci izdao je sledeću zapovest vazduhoplovcima: »Drugovi piloti, vaš zadatak je da ne dozvolite ni jednom nepri- jatelju da nekažnjen izađe iz naše zemlje!«

Ovu zapovest piloti 1. i 2. eskadrile su izvršavali sa nezapam- ćenom hrabrošću i besprimernim entuzijazmom. Napadali su ne- prijateljske ciljeve do poslednjeg metka kako bi postigli što veće efekte dejstva. U tim borbama mnogi od njih su dali i svoje živote, a među njima i naš prvi partizanski pilot, narodni heroj Franjo Kluz.

Za dalji rast našeg ratnog vazduhoplovstva od izuzetnog je značaja sporazum maršala Tita sa sovjetskim rukovodstvom u Mo- skvi septembra 1944, kao i potpisani dokument sa maršalom Tol- buhinom u Beloj Crkvi, o isporuci opreme i naoružanja za dve vazduhoplovne divizije NOVJ i o slanju u SSSR na školovanje na- ših vazduhoplovaca. U tom cilju Vrhovni štab NOVJ preduzima niz mera. Odmah posle oslobođenja Beograda, 29. oktobra 1944, u Zemunu je formiran Štab vazduhoplovstva. U decembru su for- mirana tri lovačka i tri jurišna puka, a u januaru 42. jurišna i 11. lovačka divizija NOVJ, koje su izvršile značajne zadatke u završnim operacijama za oslobođenje zemlje, sadejstvujući u operacijama sa 1, 2. i 3. armijom.

Tako je, najkraće rečeno, postepeno raslo, jačalo i razvijalo se naše ratno vazduhoplovstvo u toku NOR-a i socijalističke revolu- cije, da bi na kraju rata predstavljalo respektivnu snagu od 240 pilota i 374 aviona.

Borbena dejstva vazduhoplovnih jedinica imala su izuzetan značaj za oslobođenje naše zemlje i dalji razvoj našeg ratnog vaz- duhoplovstva. Treba istaći da je još u ratu stvorena kadrovska i tehnička osnova za uspešan razvoj našeg vazduhoplovstva u miru.

Izvlačeći pouke iz stvaranja i razvoja Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane, treba istaći da je materijalno-tehnička

pomoć saveznika rezultat naše spremnosti i sposobnosti da se hrabro borimo protiv okupatora i domaćih izdajnika i da, boreći se, stvaramo savremen vid oružanih snaga u veoma slabim materijalnim uslovima. I to je dokaz vrednosti naših vazduhoplovaca, skojevac a i komunista koji su ličnim primerom pravili podvige i unosili u naše redove ofanzivnost, optimizam i stvaralaštvo.

Prvi zadaci svih vazduhoplovaca u slobodi i socijalističkoj izgradnji naše domovine bili su veoma složeni. Počinje temeljna obuka letačkog, tehničkog i pozadinskog sastava, organizuju se škole i kursevi, čiji je rad počeo u NOR-u, i prilagođavaju se novim uslovima. Titovo načelo da se revolucija gradi osloncem na vlastite snage, dolazi do punog izražaja i u razvoju našeg ratnog vazduhoplovstva. Već 1946. godine formirane su značajne institucije: Vazduhoplovni tehnički institut, Vazduhoplovni opitni centar i Vazduhoplovni medicinski institut. Izgrađuje se i savremen školski sistem, čime su udareni čvrsti temelji za školovanje pilota i vazduhoplovno-tehničkih kadrova. Razvijamo svoju vazduhoplovnu industriju i sprovodimo integraciju sa naučnim ustanovama i radnim organizacijama u svim delovima naše zemlje. Odmah se pristupilo osvajanju sopstvene proizvodnje letelica i druge opreme i sredstava. Izgrađena je mreža savremenih aerodroma i drugih objekata Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane.

Za dalji razvoj našeg ratnog vazduhoplovstva posebno značajna je bila vlastita konstrukcija i izgradnja domaćeg lovačkog aviona S-49A. Maršal Tito je, prigodom proslave osme godišnjice Jugoslovenskog ratnog vazduhoplovstva, 21. maja 1950. u Zemunu predao vazduhoplovcima ove avione, a u pozdravnom govoru rekao:

»Naše mlado Ratno vazduhoplovstvo postiglo je u ovom kratkom periodu vrlo dobre rezultate u ovladavanju vojnom vazduhoplovnom tehnikom. Naša nova, socijalistička zemlja težila je od samog početka da vama, vazduhoplovcima da u ruke avione proizvedene u našoj socijalističkoj zemlji. Ja sam danas srećan što mogu da vam čestitam i u tom pogledu, što mogu da vam kažem da ste za čuvanje našeg neba, naše socijalističke izgradnje, dobili u ruke kao oružje naše sopstvene avione.«

Naše vojne škole su savremeno organizovane i opremljene. U njima se spremaju i osposobljavaju izvanredni stručnjaci i nepokolebljivi komunisti. A paralelno, i to veoma uspešno, radi još jedna velika vazduhoplovna škola — Vazduhoplovni savez Jugoslavije, koji obučava padobrance, jedriličare, pilote, buduće vazduhoplovne inženjere itd.

Pripadnici našeg ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane su u svim godinama posleratnog rasta i razvoja neprekidno podizali borbenu gotovost svojih jedinica i jačali moralno-političko jedinstvo. Uvođenje u naoružanje sve savremenijih aviona i ostale vrhunske borbene i prateće tehnike, elektronike i kompjutera zahtevalo je izuzetne napore, neprekidno učenje i česta odricanja. Generacije vazduhoplovaca sticale su nova znanja i iskustva na stajankama aerodroma, borbenim položajima raketnih jedinica i sredstvima veze, a danonoćno učile kako bi pratile svetske domete u nauci i tehnici. To je doprinelo da naš temeljni oslonac u razvoju bude upravo spoj savremene vazduhoplovne nauke i prakse.

Našu vazduhoplovnu doktrinu razvijali smo i razvijamo u skladu s doktrinarnim razvojem Jugoslovenske narodne armije i naših oružanih snaga. Ispravnost takvog puta potvrđena je na brojnim proverama borbenih mogućnosti našeg ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane. Pri tom stalno imamo na umu da je moral naroda, moral oružanih snaga i naših vazduhoplovaca u okviru njega, najvažnija strategijska pretpostavka za vođenje opštenarodnog odbrambenog rata, pa i u tom smislu sistematski radimo na njegovom izgrađivanju. Zbog toga je u centru naše pažnje uvek bio i ostao — čovek. Ljudi rešavaju sudbinu svih ratova, posebno pravednih, kakav bismo mi vodili ako budemo napadnuti. Ali, to mogu samo sposobni ljudi koji poseduju sve kvalitete Titovog vojnika: visoku svest, znanje i spremnost da se suprotstave svakom agresoru. U tom smislu je za sve nas veoma značajna i Titova poruka koju nam je uputio 16. marta 1975, kada je poslednji put posetio jedinice našeg ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane. Maršal Tito je tom prilikom rekao:

»Vaši najvažniji zadaci su: prvo, borba za visoko moralno-političko jedinstvo, idejnu izgrađenost i usmjerenost svih pripadnika Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane u duhu samoupravnog socijalizma, i, drugo, nužnost visoke tehničke obrazovanosti svih pripadnika Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane u cilju usvajanja vaše vrlo skupe tehnike i njene upotrebe u borbenim dejstvima.«

Te i sve slične Titove poruke bile su i ostaju najvažniji kompas za sve pripadnike Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane u borbi za dalji rast borbene spremnosti tog vida naših oružanih snaga.

Danas, kada obeležavamo naš veliki jubilej, vraćamo se na prelomne trenutke naše vojne istorije, na suštinu Titove strategije stvaranje i razvoja Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne od-

brane. Činimo to ponosni na pređeni put — na sve pobeđe, sav entuzijazam i revolucionarni duh koji su Titovi čuvari neba ugradili u snagu našeg ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane. Srećni smo i ponosni što je naš voljeni Tito u svim godinama rasta Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane bio i ostao naš prvi vazduhoplovac — vrhovni komandant koji je svojim stratejskim odlukama trasirao svaku etapu našeg razvoja, čovek i komunista koji je lično bdeo nad rastom Ratnog vazduhoplovstva, radovao se svim našim pobeđama, podsticao nas da još brže idemo napred, upozoravao nas da čuvamo ljude, jer su oni naše najveće bogatstvo.

Kada osvežavamo sećanja na poginule vazduhoplovce, vidimo da su se među njima nalazili pripadnici svih naroda i narodnosti. Oni su se hrabro borili u svim delovima naše zemlje, dajući svoj puni doprinos jačanju bratstva i jedinstva.

Naše ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna odbrana u svom razvoju je prošlo dosta kritičnih perioda, u kojima su komunisti odigrali značajnu ulogu. Za nas nije bilo bezizlaznih situacija, i ono što je na prvi pogled izgledalo nemoguće postalo je stvarnost. Ljubav prema svom pozivu i visoka idejno-politička svest, veoma razvijeno drugarstvo, osećanje odgovornosti i želja za uspehom svake jedinice predstavljaju unutrašnju snagu kojom smo neprekidno održavali visok stepen ispravnosti i borbene gotovosti. Sada su naše kadrovske i materijalno-tehničke mogućnosti daleko veće, pa oslanjajući se na stečena iskustva i ljudske vrednosti realno je očekivati veći i brži korak u sopstvenoj proizvodnji i modernizaciji Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane.

Naše nebo čuvaju naši hrabri piloti i raketaši; svaki čovek u sistemu Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane osposobljen je i spreman da izvrši svaki zadatak u zaštiti i odbrani socijalističke, nesvrstane i samoupravne Jugoslavije, ravnopravne zajednice svih naših naroda i narodnosti.